

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Sabbato sancto. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

De Sabbato sancto. X.

S Abbatum hoc antonomastice appellatur sanctum, quia ad suscipiendam sancti luminis claritatem noua Ecclesia sacro Baptismi fonte sanctificatur, *Ruper. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sanctorum quieuit in sepulchro, *Alcuin.* nullum habet Officium propriè: nam Officium noctis

erat sequentis, vt patet ex benedictione Cerei, *Hæc nox est, &c.* & ex Collecta Missæ, *Duran. lib. 6. cap. 78.* ieiunium autem omnino seruandum est, *ex lib. 6. Constit. Apost. cap. 24.*

Videamus Rubricas eiusdem, & de more nostro, minutioribus additis, eas explicemus.

2 Hora competenti^a cooperiuntur Altaria, & dicuntur Hora, candelis Altaris extinctis vsque ad principium Missæ. Interim^b excutitur ignis de lapide foris Ecclesiam, & ex eo accenduntur carbones. *c* Dicta Nona, Sacerdos indutus Amictu, Alba, Cingulo, Stola, & Pluuiali violaceo, vel sine Casula, *d* astantibus sibi ministris cum Cruce, Aqua benedicta, & incenso, *e* ante portam Ecclesie, si commodè potest, vel in ipso aditu Ecclesie, benedicit nouum ignem *f* dicens, &c.

a Cooperiuntur Altaria.] Habet *Duran. lib. 6. cap. 85.* quia Christus in resurrectione stolam gloriæ induit. Sed conuenit duplici pallio vestiri Altare maius, violaceo nimirum super album, ita, vt remoueri citò queat violaceum circa finem Litaniarum, *Cerimon. Episc. lib. 2. cap. 27.* super Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum suo candelabro in latere Euangelij, *Cerim. Episc. vbi supra:* ante Cereum legile vestitum veste alba, & super illud Missale non apertum.

b Excutitur ignis de lapide.] Ignis de Christo, qui lapis est in caput anguli, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus est, vt lex finem habeat. Ante Zachariæ Papæ tempora, Romæ nouus ignis ex lampadibus seruatis in Feria quinta sumebatur, vt scribit *Baron. anno 751. ex litteris Zachariæ eodem anno datis.* Ri-

tus ergo noster post eundem annum.

c Dicta Nona.] Non ante Horam nonam, Urbani II. Decreto *apud Baron. anno 1095.*

d Astantibus sibi ministris.] Ministri debent esse in violaceis, sine Manipulis, vt *1. par. tit. 19. num. 6 & 7. pag. 68. 70.* Crucem gestare debet Subdiaconus, quem præcedunt Acolythy tres, cum Aqua benedicta, thuribulo sine igne cum nauicula, & peluicula cum quinque granis incensi; & hoc eodem ordine procedunt ad portam.

e Ante portam Ecclesie.] Extra portam passus est Christus. Exeamus ad eum, inquit Paulus, vt eum explicat de hoc ritu loquens *Durand. cap. 80.* Crux cum Subdiacono sit in porta ante faciem Celebrantis, ignis autem in foculo super aliquod scamnum coram Celebrante; vbi etiam forcipes ferrei, & candelulæ cum lignis sulphuratis parari debent.

f Di-

f *Dicens.*] Manibus iunctis. Et quando est benedicturus manu ignem
Diaconus eleuet fimbriam Pluuialis, & grana incensi.

3 *Deinde benedicit quinque grana incensi ponenda in Cereo, dicens absolute hanc Orationem.*

Quidam addunt aliam incensi quantitate vnà cum quinque granis benedicendam; sed ad quid? An, vt ea deinde in nauiculam immittatur denuò benedicenda à Celebrante, vt adoleat ignem, & grana? superfluit hæc duplex incensi benedictio, & præter Rubricam. De hisce granis aperte meminit *Rupert. loco citato cap. 31.* & significari docet aromata à mulieribus empta, vt vngerent Iesum.

Celebrans non dicit *Oremus*, quasi coniungens nouam benedictionem incensi cum præcedenti benedictione ignis.

4 *Dum benedicit grana incensi, Acolythus assumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo. & finita Oratione suprascripta, Sacerdos de nauicula ponit incensum in thuribulo, benedicens illud more solito: deinde prædicta grana incensi & ignem ter aspergit aqua benedicta, dicens: Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & ter adolet incenso. Interim omnia luminaria Ecclesiæ extinguuntur, vt de igne benedicto postmodum accendantur.*

g *Sacerdos de nauicula.*] Supple, à Diacono de more ministrata; qui & ministrat cum osculis asperforium & Thuribulum Celebranti.

h *Ter aspergit.*] In medio, à dextris rerum benedictarum, & à sinistris earundem.

i *Ter adolet.*] Nimirum, vt asperfit.

5 *Tum Diaconus indutus Dalmatica albi coloris, accipit arundinem cum tribus candelis in summitate illius triangulo distinctis. Præcedit Thuriferarius cum Acolytho deferente in vase quinque grana incensi: sequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem: deinde Diaconus cum arundine, post eum Celebrans. Cum Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinatur arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de nouo igne, accendit vnã ex illis tribus candelis desuper positis: & Diaconus eleuans arundinem genuflectit, similiter & omnes alij cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem: & cantat solus, Lumen Christi. R. Deo gratias. Et procedens ad medium Ecclesiæ, ibi accenditur alia candela: & iterum genuflectus, vt supra, altius cantat, Lumen Christi. R. Deo gratias. Tertio procedit ante Altare, ubi accenditur*
tertia

tertia candela: & rursus genuflexus ut prius, adhuc altius dicit, Lumen Christi. R. Deo gratias. Deinde Celebrans ascendit ad Altare in cornu Epistola, & Diaconus dat arundinem vni Acolytho: & accipiens librum, petit à Celebrante benedictionem, ut sit ad Euangelium, Sacerdote dicente, &c.

A consecratione luminis incipitur Paschalis solemnitas, quia aeternae lucis contulit claritatem, Raban. lib. 2. cap. 38. idem innuit Conc. Tolet. IV. can. 8.

[Indutus Dalmatica.] Ex Ord. Rom. Cur autem ad Diaconum spectat proxima Cerei benedictio, etiam praesente Sacerdote? Rupert. lib. 6. cap. 30. Inferioris, ait, ministri est annuntiare Christi resurrectionem, sicut inferior mulierum sexus Apostolis ipsis eandem nuntiavit; vel quia Angelum significat, qui mouebat Hebraeis Columnam nubis & ignis, quam indicat Cereus, ut dicemus, Gemm. loc. citat. cap. 102. Dalmatica festiua est, & ideo congruit benedictioni Cerei: Exultet iam, &c. Accipit etiam Manipulum Diaconus, ex Carimon. Episc. lib. 2. cap. 28.

m Arundinem cum tribus candelis.] De arundine cum Cereo in eadem satis aperta est mentio in Ord. Rom. non tamen de tribus candelis: neque interpretes Ordinis Romani quidquam indicant de arundine ipsa. Candelae in calce vnum quid esse deberent, & deinde distingui in tres, ad

designandum mysterium vnitatis & Trinitatis Dei. Fortasse significat arundo humilitatem passionis Christi, ex qua in fine patuit maior gloria vnitatis & Trinitatis Dei. Patuit autem veluti lumen Christi, qui in Trinitate est Deus. Vel, ex Athanas. de Passione, sicut arundo serpentes necat; ita passio Christi diabolum vicit. Solet ornari floribus: sed ita ornetur, ut appareat ex parte arundo, non baculus, seu quid aliud.

n Praecedit Thuriferarius.] Posito prius incenso à Celebrante in Thuribulum more solito.

o Cum Acolytho deferente, &c.] Nempe à dextris Thuriferarij.

p Sequitur Subdiaconus.] Et hic etiam cum Manipulo, ex Carim. Episc. loco cit. coloris autem violacei.

q Diaconus cum arundine.] Ad cuius sinistram eat Acolythus cum candela accensa de nouo igne, & si opus est, intra laternam, ne à vento extinguatur in Processione.

r Diaconus ingressus.] Et cum ingressus est etiam Celebrans post eum (non ante) inclinet arundinem; ut Celebrans quoque genuflectat in Ecclesia.

6 Postea vadit ad pulpitum, & ponit super eo librum, & incensat. A dextris Diaconi stent Subdiaconus cum Cruce, & Thuriferarius: à sinistris, duo Acolythi, ille qui tenet arundinem, & alius tenens in vase quinque grana incensi benedicta figenda in Cereo. Tunc, surgentibus omnibus, & stantibus, ut sit ad Euangelium, Diaconus cantat.

[*Diaconus cantat.*] Non signat librum, neque seipsum: neque imponitur incensum de nouo in thuribulo; quod notasset aliquis Ritualis liber, si de nouo imponendum esset. Et verè sufficit impositio incensi facta semel, & proximè in ordine ad *Lumen Christi*, & Cereum. Ministri verò hinc inde stantes respiciunt librum, vt Diaconus rectam quasi efformâtes lineam cum Diacono medio; ita tamen, vt latera, non terga, vertant Altari.

7 Quòd attinet ad benedictionem Cerei magni, *Ordo Roman.* habet, *Exultet iam*, &c. dicitur esse S. Ambrosij ab *Honor. in Gemmalib. 3. cap. 102.* Sed, excepto proœmio, discordat nostra ab Ambrosiana, vt videre est in *Missali Ambros.* tribuitur S. Aug. in *Missali Goricho Tom. 6. Bibl. Patrum.*

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zosimi Papæ, *Aluin.* sed Prudentius ante Zosimum cecinit Hymnum de hoc Cereo. *Martinus Polonus* auctore facit Theodorum I. anno 643. *Baron.* anno 418. docet, concessisse Zosimum, vt etiam in Parochijs benedici posset, nedum in Ecclesijs principalibus.

8 Significat autem Cereus Christum resurgentem; & quidem cera corpus, ellychnium animam, lumen deitatem designat, ex *Duran.* loco citato cap. 80. antequam verò illuminetur, repræsentat Columnam nubis, illuminatus autem, Columnam ignis, quæ præcedit Catechumenos hodie transeuntes per mare Baptisimi, *idem Duran. ibidem.* Crucis figura in Cereo solet inscribi, vt Christum demonstret Crucifixum, *Ruper. lib. 6. cap. 29.* sed grana quinque incensi in formam Crucis in eo confixa idem sonant, & apertè plagas eius quinque, ex eodem *Duran.*

9 Ordo figendi grana est, vt primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextra Cerei, quintum in sinistra.

10 Habet etiam mysterium, quòd Diaconus accendit Cereum non cum candelula, vt aliqui scripsere, sed *immediatè* (ait Rubrica) *cum vna ex tribus candelis in arundine positis.* Dicere ego, tacentibus alijs, sicut tres illæ candelæ inclinantur versus Cereum, & cum vna tantum ex ijs accenditur, ita Resurrectio Christi est effectus quidem totius Trinitatis, sed potissimum Verbi, quod animam carnem rursus vniuit, & immortalitatis gloriosa luce vestiuit. Quam rationem asserbam Recognitoribus Missalis sub Clemente VIII. quando hic ritus fuit stabilitus; & fuit approbatus etiam in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 27.*

11 Accenduntur deinde lampades, sumpto lumine à Cereo ipso, vel à candelis arundinis. Vt sicuti, ex *Aluino*, Cereus significat nouam gratiam, & doctrinam Christi; ita ab eodem oriri demonstratur tum gratia, tum doctrina Apostolorum, qui sunt lux mundi. Et Christus ipse resuscitatus statim accendit in Apostolis ignem Spiritus sancti, quando insufflauit, & dixit, *Accipite Spiritum sanctum*, in ipso die Resurrectionis, *Ruper. lib. 6. cap. 29.*

12 In fine benedictionis Cerei, excepto Papa, Episcopo, & Imperatore, cui additur Electi titulus, si nondum est coronatus, nemo alius nominari debet, inconsulta Sede Apostolica, quidquid scripsere alij; qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent. At quæ maior est ratio, cum Pius V. in sua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Romana vel Episcopali vacante taceatur nomen Papæ, vel Episcopi.

13 Completa benedictione Cerei, Diaconus, depositis albis, sumit^r violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem: qui exiit Pluuiali, & sumit Manipulum & Casulam violacei coloris. Postea^u leguntur Prophetia^r sine titulo: & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistola. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscripto. Antè, vel interim dum Prophetia leguntur, Presbyteri^r catechizent Catechumenos baptizandos, & præparent ab Baptismum.

t *Violacea paramenta.*] Iuxta titulum 19. 1. par. Rubr. nu. 6. & 7. pag. 68. & 70. Crux deponatur in loco decenti; arundo stabiliatur pede marmoreo præparato, non procul à Cereo.

u *Leguntur Prophetia.*] In medio Chori, aut Carim. Episc. lib. 2. c. 27. vbi scilicet ab omnibus audiri queat Lector. vnde non malè illi, qui in ambo- ne, vel ante Altare Prophetias legunt.

x *Sine titulo.*] Tradit Ordo Roman. quia adhuc sine capite Christo, nondum viso ab Apostolis, videtur esse Ecclesia, Rupert. lib. 7. cap. 9. Vel tacentur tituli, ait Hugo Victorin. de Spec. Miss. obser. lib. 3. c. 24. ne Catechumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, Lectiones vilescant: vel ad repræsentandam cæcitatem Catechumenorum, qui nesciunt doctrinæ nostræ originem, Al- suin. leguntur autem ad instructionem Catechumenorum, *idem*.

14 Porro quatuor tantum legebantur in Ord. Rom. cum tribus Canticis. Primus, qui meminit harum duodecim Lectionum, est Microl. cap. 53. & significant duodecim Apostolorum doctrinam, qua erudiuntur Catechumeni, Honor. in Gemma lib. 3. cap. 108. Habentur in Sacramentario Gregoriano è nostris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem ordine. Lectores autem non osculantur in fine manum Cele-

brantis, neque recedunt nisi dicto *Leuate* à Subdiacono.

15 Cantica tria, siue Tractus, sunt eadem quæ in Antiphonario Gregoriano, Ordine Rom. & apud Amalar. lib. 1. cap. 22. tamen apud nos post 4. 8. & 11. Lectionem: & sunt indicia exultantium Catechumenorum de proximo Baptismo, sed non sine timore; vnde & Tractus, id est iustus, vocantur, Rupert. lib. 7. cap. 9.

16 Orationes indicant expectationem & desideria sanctorum Patrum circa Redemptionem per Christi Resurrectionem, Raban. lib. 2. c. 38. casque Celebrans dicit, vt in Missa, manibus extensis, & secundum aliquos, sunt pars Missæ, vt dicemus.

y *Catechizent Catechumenos.*] *Catechizent*, id est instruant, *Catechumenos*, id est auditores, Raban. lib. 1. cap. 26. De ritu verò catechizandi pro Baptismo, vide Rituale Romanum Pauli V.

17 A Ministris illud obseruandum, vt, dum Celebrans Prophetias legit, assistant, sicut ad Introitum Missæ; quas & appellat Introitum Missæ huius diei Hugo Victor. vbi supra cap. 28. Dum ille Orationes dicit, stant post Celebrantem, vnus post alium. Diaconus dicit genuflectens ante alios, *Flectamus genua*; Subdiaconus surgens ante alios, *Leuate*; excepta vlti-

ma Oratione, quia tres pueri, de quibus in vltima Prophetia, noluerunt genua flectere statuæ Nabuchodonosor, vt aliàs diximus in *Sabbato Quatuor Temporum Aduentus*, pag. 228. Celebrans autem numquam genuflectit, vt dictum est in *Rubr. general.*

18 Si sedere voluerit Celebrans post lectam in Altari Prophetiam, sedeat ad scamnum consuetum, sed nudum,

20 *His expletis, si Ecclesia habuerit fontem Baptismalem, Sacerdos benedicturus Fontem, accipit Pluuiale violaceum, & precedente Cruce, cum candelabris, & Cereo benedicto accenso, descendit cum Clero & ministris paratis ad Fontem: & interim cantatur sequens Tractus: Sicut ceruus, &c.*

Baptismus significat mortem, sepulturam & resurrectionem Christi, Rom. 6. & idè potissimùm hac die celebratur, *Ruper. lib. 6. cap. 34.*

z *Cereo benedicto.* Portabitur Cereus ante Crucem, *Car. Episc. li. 2. c. 27.*

21 *Postea procedit ad benedictionem Fontis, dicens, manibus iunctis.*

De Fontis vsu antiquo *Dion. de Eccles. Hierar.* quem Matrem adoptionis vocat.

De consecratione eiusdem *Clem. lib. 7. Const. cap. 43. & Sidon. Apollin. lib. 4. Epist. 15.* plura vide apud *Baron. anno 132. & Durandum de Ritibus lib. 1. cap. 19.*

22 Porro sex facit Sacerdos in hac benedictione Fontis, orat, manu tangit aquam, & format cruces; mutat vocem, sufflat, demittit & eleuat Cereum in aquam; infundit oleum & Chrysmum, & commiscet.

23 *Orat Deum*, vt sit præsens tantis mysterijs; mouetque in Præfatione astantes in Deum, ad eundem finem, vt Deus audiat.

in latere Epistolæ Eat autem per viam breuiorem cum Ministris, & redeat per longiorem cum debitis reuerentijs ante medium Altaris. Nullo modo sedeat ad Altare: quod Episcopo tantùm concedi debet.

19 Ordo legendi Prophetias hic erit, vt primas legant minores, postremas maiores, nisi aliud necessitas suadeat.

a *Tractus: Sicut ceruus, &c.* Est in *Ordine Romano*, cum quo concordat Oratio sequens, vt manifestè patet, & in *Gregoriano legitur Sacramentario*. imò & huius ritus meminit *S. August. in Psal. 41.*

24 *Manu tangit aquam* ter. Primò, diuidens in formam Crucis, à qua pendet effectus Baptismi. Secundò, tangit simpliciter, quia manu Sacerdotali opus est, etiam in Baptismo, ad fugandos dæmones. Tertiò, projiciens & effundens aquam versus quatuor mundi partes; quia Baptismus omnes homines attingit, non Circumcisio. Facit etiam manu varias Cruces super aquam, vt benedicatur à Trinitate per virtutem sanctæ Crucis.

25 *Mutat vocem* ter; primò, per modum Orationis; secundò, per modum Præfationis; tertiò, per modum Lektionis, vt in Trinitate omnia fiant, & modò humiliùs, modò audentiùs Deus oretur.

26 *Halat* ter in modum Crucis, & sufflat ter in modum Ψ , vt cum Cruce Trinitatem coniungat; à quibus habet vim Baptismus, maiorem autem à Trinitate. Valet etiam insufflatio ad expellendos demones cum ignominia, qui leui flatu expelli queunt à Sacerdote.

27 *Demittit Cereum* in aquam, & eleuatter, profundè, profundius, profundissimè, vt Spiritus sanctus sua plenitudine Fontem impleat; sicuti quando descendit in specie Columbæ in Baptismo Christi, adumbrati in hoc Cereo demerso in aquam. Eleuatio autem eiusdem Cerei significat effectum Baptismi, qui confert gratiam eleuantem à peccato ad gloriam.

28 *Infundit oleum & Chrisma,* &

commiscet, de quo etiam *Dion. vbi supra cap. 20. par. 2.* vt indicetur coniunctio Christi per Baptismum cum populis Ecclesiæ; *aqua multa, populi multi*: & Christi nomen, id est vncti, ab oleo & Chrimate deducitur. Ceterum ritus hic totus habetur in *Ord. Rom.* expositio verò sumpta est partim ab *Amalar. lib. 1. cap. 25.* partim ab *Honorio in Gemma lib. 3. cap. 3* partim à *Durando lib. 6. cap. 81.*

29 *In eodem Ordine Romano* iubetur, vt in Rubrica nostra, asperio populi cum aqua Fontis ante infusionem olei; & eiusdem aquæ reseruatio, ad asperendum in domibus, & alijs locis, ad mundiciam Baptizatorum. de qua etiam *Greg. Tur. lib. 1. de Glor. Mart. cap. 24.*

30 *Vbi verò non est fons Baptismalis, finita vltima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans Casulam deponit, & cum ministris ante Altare procumbit: & alijs omnibus genuflexis, cantantur Litaniae in medio Chori à duobus Cantoribus, utroque Choro idem simul respondente. Cùm autem peruentum fuerit ad Ψ . Peccatores, te rogamus. Sacerdos & ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur paramentis albi coloris pro Missa solemniter celebranda: & interim accenduntur luminaria in Altari. In fine Litaniarum cantantur solemniter, Kyrie eleison, & repetuntur, vt in Missa moris est.*

b Cum ministris.] Et hi quoque in albis procumbunt, ex communiori vsu Ecclesiarum Romæ: deponunt tamen Planetas plicatas paulò ante *Peccatores, Carim. Episc. lib. 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet. cussini coriacei dari possunt sub eorum capitibus, & Celebrantis.

c Cantantur Litanie.] Ita *Ordo Romanus.* Litanie, id est deprecationes, *Amalar. lib. 1. cap. 28.* quibus significatur consortium Sanctorum cum nuper baptizatis, *Raban. lib. 2. cap. 28.*

Hæ verò non inchoantur apud Fontem, sed apud Altare, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 28.* Aliqui scripsere, geminandum illud, *Per sanctam resurrectionem tuam,* sed nullo antiquo auctore, imò contra Bullam Pij V. quæ aditiones prohibet.

d Ad Ψ . Peccatores.] Discedunt in Sacristiam, vt dicitur etiam in *Missali Vatic. volum. 4743.* si vicina est; alioquin in locum viciniorem & decentem post Altare. Omnino ante Altare nemo Episcopo inferior est vestitus,

du, licet sit loci superior: non enim est illi communicanda Episcopalis prerogatiua, nisi Mitra utatur.

e *Accenduntur luminaria.*] *Sacramentarium Gregor. & Ordo Romanus* ad *Agnus Dei* accendi iubent; quia per Agnum Dei Christum lumen fidei communicatum est, *Amalar. lib. 1.*

cap. 30. sed & pallium violaceum remouetur ab Altari, ornatur Credentia suis necessarijs ad Missam solemnem, vt supra dictum est.

f *In fine Litaniarum cantantur, &c.*] Monet *Ordo Romanus*, quod cantari debent ita tardè, vt Sacerdos & ministri queant procedere ad Altare.

31 *Interim Sacerdos cum ministris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Psalmo, Iudica me Deus, cum Gloria Patri, facit Confessionem, vt moris est, in loco consueto: deinde ascendens osculatur Altare, incensat more solito, & finitis à Choro Kyrie eleison, incipit solemniter, & Gloria in excelsis. & h pulsantur campanæ.*

g *Gloria in excelsis.*] Habet *Ordo Roman. & Sacrament. Gregor.* Dicat autem prius de more Celebrans cum ministris submissa voce, *Kyrie eleison*, nouies, *Carim. Pap. lib. 2. sec. 1. cap. 57. & 60.*

h *Pulsantur campanæ.*] Iubet *Ordo Romanus* pullari ad *Litanias*; fortè, vt populus vocaretur ad initium *Missæ*; *Durandus cap. 85.* ad *Hymnum Angelicum.* & conuenit, sicuti cessauere in *Hymno* eodem *Feria quinta.*

Sed aduerte, ne maiores campanæ pullentur, antequam signum datum fuerit in *Cathedrali*, seu *Matrice Ecclesia*, ex *Decreto Concilij Lateranen-*

sis *Sessione 11. sub Leone X.* sub pena *Regularibus* centum ducatorum; & sacre *Rituum Congregationis die 21. Martij 1609.* & ex tantum eo casu pullabuntur, quæ sunt intra parietes *Ecclesiæ.* Dato deinde signo à *Cathedrali*, seu *Matrice*, dabitur etiam (licet detur longè post *Gloria in excelsis*) solemne signum ab omnibus alijs *Ecclesijs* cum campanis maioribus. Per *Matricem* intellige quoque *Parochialem* in *Diocesi*; & si plures sint *Parochiales*, eam, quæ alijs maior est dignitate: nam ante *Matricem* hanc non sunt pullandæ à *Confratrijs* campanæ, ex *Decreto S. Rituum Congregationis die 9. Februar. 1608.*

32 *Postea Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.*

Quid Episcopus? dicat, *Pax vobis.* ita *Ordo Romanus*, contra *Durand. cap. 85.*

33 *Finita Epistola, Celebrans incipit, Alleluia, & totum decantat ter, eleuando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Postea Chorus prosequitur, & Confitemini, &c.*

34 *Alleluia* cantatur in cornu *Epistola*, osculata prius manu à *Subdia-*

cono. & dum cantatur, stant omnes, *Carimon. Pap. loco cit. cap. 57.*

Præce-

Præcedit *Alleluia* Tractum, *Ordo Roman.* & *Sacramentar. Gregor.* & ecce gaudium Paschale, sed non plenum, quia Tractus luctum significat, vt aliàs docuimus. Versus tamen *Confitemini* est de Psalm. 117.

cuius titulus est, *Alleluia*, *Rupert. libro 7. cap. 11.* est ergo lætitia in spe proxima, *Hugo Victorin. ubi supra libro 3. cap. 29.* Versus & Tractus habentur in *Antiphonario Gregoriano.*

35 *Ad Euangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum: petitur benedictio, & alia fiunt de more.*

Tradit *Ordo Roman.* & significatur aromata mulierum ad monumentum sine lumine fidei; quia putabant Christum hominem mortuū, *Alcuin.* De-

uotio aderat, fides obscura erat, *Duran. loco cit.* Euāgelium legitur à Celebrante in cornu Euangelij, vt aliàs, post cantatum à se tertio *Alleluia.*

36 *Non dicitur Credo, sed finito Euangelio Sacerdos dicit, Dominus vobiscum. &c. Et cum spiritu tuo. & postea, Oremus. Non dicitur Offertorium.*

Hæc *Ordo Romanus.*
i *Credo.*] Quia nondum Apostoli credebant Resurrectionem Christi.

i *Non dicitur Offertorium.*] Quia mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum, *Alcuin.* ne-

que habetur in *Sacram. Gregor.* Subdiaconus defert ad Altare vna cū Calice bursam Corporalium. Ad *Lauabo* dicitur *Gloria Patri.*

37 *De Communicantes, & Hanc igitur oblat.* vt etiam de Præfatione propria, vide supra in *Rubr. Gen.*

38 *Dicitur, Pax Domini sit semper vobiscum. sed m pacis osculum non datur. n Agnus Dei non dicitur, nec o Postcommunio: dicuntur tamen tres consuetae Orationes ante Communionem.*

m *Pacis osculum non datur.*] *Ord. Roman.* quia nondum dixerat Christus Apostolis, Pax vobis.

n *Agnus Dei.*] *Ordo Rom. & Sacrament. Greg.* inquit *Alcuin.* ob silētium mulierum nondum credebatur Christus redemptor animarum ad tollenda peccata mundi, *Durand. cap. 85.*

o *Postcommunio.*] Hæc omittitur, quia in hac Missa nō communicabant,

tempore nimirum Durandi, introducta etiam tunc noua consuetudine celebrandi hanc Missam manē; sed in die sequenti communicabant tum Catechumeni, tum alij, quod nota (contra quosdam: qui gratis oppositum scripserunt) ne communicet alius à Celebrante in hac Missa noctis vel Vesperæ. Sunt vice v. *Communio & Postcommunio*, vt scribit *Duran. loc. cit.*

39 *Post sumpcionem Sacramenti, p pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona, Alleluia, alleluia, alleluia, & Psalmus, Laudate Dominum omnes*

omnes gentes, cum Gloria Patri in fine, & post repetitur eadem Antiphona. Capitulum, Hymnus & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.

Non deponitur à Celebrante Casula, ut assumat Pluuiale, quod aliquando fecere perperam nonnulli; quia nondum est finita Missa.

p *Pro Vesperis.*] Hoc Sabbatū propriè non habet Officiū, ex *Augustin.* & *Alcuin.* & quæcumque hic habentur pro Vesperis, eadem sunt in *Ord.*

Romano. Si habet Officiū, hoc terminatur in Vespera, non in Missa, ut sine fine laudetur Christus, qui morte sua nos redemit, *Duran. ibidem.* Sed veriùs finitur Officiū in Missa cum *Ite Missa est.* quæstio est de nomine. Porro Antiph. *Alleluia* conuenit, ut inchoetur à digniori qui est in Choro.

40 *Deinde cantatur Magnificat, cum Gloria Patri in fine, & fit incensatio, ut aliàs in Vesperis. Repetita Antiphona, Celebrans dicit Dominus vobiscum.*

Ministri cum Celebrante dicunt Psalmum & Magnificat in cornu Epistolæ, uti stant ad Introitum Missæ.

q *Ut aliàs.*] Incensatio item fit eodem modo quo initio Missæ, sed prætereà incensantur alij in Choro.

41 Extra Chorum dicuntur Vesperæ, ut in Breuiario adnotatum est; & nos in Commentarijs Rub. Breuiarij opportunius de his dicemus.

42 Ad Orationem vltimam vsque ad finem omnino seruatur omnia quæ in fine Missæ aliàs præscripta sunt.

43 Peracta Missa, quæritur, An alia Missæ celebrari queant; *Microlog. cap. 53.* concedit, si necesse fuerit, & à Litanis incipere docet, ommissis Lectionibus, inquit, auditis. Negant *Nauarr. cap. 25. num. 88.* & *Francolin. tractatu de Temp. Hor. Canon. cap. 30. num. 2.* & 9. quia vsu receptum est, ut vnum tantum Sacrificium fiat solemne. Nullusque est Introitus, ut in Sabbato Pentecostes; nisi dicas cum *Hugone supra,* Lectiones omnes habere vicem Introitus: vnde & Sacerdos habet Casulam tunc, & iubetur eas legere

submissa voce ad Altare. *Sorus in 4. distinct. 13. quæst. 2. artic. 2.* concedit hac lege, vt celebretur Superioris concessu & auctoritate: sed *Azor,* qui *lib. 10. cap. 24. quæst. 4.* omnino negat, ex *cap. Sabbato. distin. 3. de Consec.* vbi dicitur, biduo hoc Sacramenta penitus non celebrari, cõcedit à Superiore dari posse licentiam tantum, quando iusta adsit causa. Pura, quia multi sunt, qui commodè eo die Sacrificio publico interesse non possunt: quod accidere potest, quando Festum Annuntiationis incidit in Sabbatum sanctum, & tunc de licentia Superioris celebrari posset, aliàs non, & non nisi post inchoatum saltem solemne Sacrificium, depositoque luctu & mæore Ecclesiæ.

44 Quo casu fortè sufficit incipere à Confessione, qua finita, dicat Sacerdos, *Kyrie eleison,* de more, & reliqua cum Vesperis vsque ad finem Missæ: nam *Gemmalib. 3. cap. 118.* ait Officiū huius Missæ per *Kyrie eleison* inchoari, nisi pro *Kyrie eleison* intelligat cum *Micrologo* Litaniam. Volunt aliqui,

aliqui, non dici Vesperas in hac priuata Missa, & pro *Communione*, dici Antiphonam tantum ad *Magnificat*, hoc est, *Vespere autem Sabbati*, &c. & statim Orationem: sed fugiendus est hic casus, non decidendus.

45 Tutiores autem arbitror sententiam *Nauiar. & Francolin.* eamque conformiorem *cap. Sabbato*, ut non celebretur nisi vnica Missa, quæ noctis est; & sub initio noctis dicebatur tempore sancti Thomæ, in 4. *dist. 13. quest. 1.* Festi verò, cuius Officium transfertur, nulla profusus, quod ad Missam attinet, haberi debet ratio: & multò minus vtiua Missa dici debet etiam pro re graui.

46 Idem dicerem de *Communione Cleri*, seu laicorum, in Festo *Annuntiationis* in Sabbato sancto; quòd non debent alij communicare in Missa, quæ noctis est, & ideò non dicitur *Communione*, ut supra adnotauimus.

47 De Cereò accendendo in tempore Paschali nihil inuenio apud antiquos, nisi quòd *ex Ordine Romano & Microl. cap. 53.* in Octauis Paschæ distribui solitus fuit Cereus hodie benedictus: ergo non ultra Octauam Paschæ ardebat. In *Annal. Minorum Luca Vaddingi* decretum fuit anno 1263. quòd in Ordine Minorum Cereus Paschalis remaneret vsque ad Ascensionem Domini, & accenderetur in Missis, saltem diebus Festiuis. *Sacra Rituum Congregatio 19. Maij 1607.* censuit, regulariter accendi debere ad

Missas & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis vsque ad Ascensionem, in alijs seruandam esse consuetudinem locorum.

48 Romæ varia est consuetudo. A peritioribus hæc laudatur, ut à latere Euangelij ille ardeat à Sabbato sancto vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè; quia est vnicum Resurrectionis Festum, *ex Ordine Romano*, ad Missam, & ad omnes Horas. Præterea diebus Dominicis, à primis Vesperis vsque ad secundas & Completorium inclusiuè, ad Missam, & Horas; quia Dominica est repetitio Festi Resurrectionis Christi, etiam per annum, nedum Paschali tempore. quem ritum tradit *Samarinus in Thes. Sacerdotali, tit. de Cereò Pasch.* nimirum ad vtrasque Vesperas, & Missam Dominicæ, & in Ascensione ad omnes Horas, vsque ad Euangelium Missæ. Quòd si dicatur Missa Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremò, à primis Vesperis Ascensionis Domini vsque ad finem Euangelij Missæ solemnis, seu Parochialis, seu Conuentualis non solemnis, in alijs diebus numquam.

50 Candela tres, de quibus supra, in arundine positæ non ultra Vesperas Sabbati sancti ardere debent: alioquin gratis ardebunt, & sine causa.

De die sancto Paschæ vsque ad Festum Trinitatis. XI.

Nobilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, *ex Ruper. lib. 6. cap. 26.*

Pascha, id est transitus, ex vi nominis Hebraei, *apud Isid. lib. 1. cap. 31.* vel passio, à Græco verbo *πάσχειν*, *apud*

M m Inno-